

INTERJÚ

Az egyetemi oktatók szakmájuktól független társadalmi politikai szerveződését, nyilvános aktivitását szerettük volna körbejárni interjú-blokkunkkal. Logikailag négyfajta ilyen társadalmi aktivitást különböztethetünk meg – leszámítva természetesen az egyéni megnyilatkozás lehetőségét: az „értékválasztót”, a „szakértőt”, a „pártelkötelezettet” és a „munkavállalót”. Az első típus az, amikor az egyetemi oktatók valamilyen értékválasztás alapján nyilatkoznak meg. Erre példaként a Professzorok Batthyány Körét hozzuk. A második típus az, amikor vezető oktatók a tudományos szakértelmükre építve szakértői szerepkört kívánnak betölteni. Ennek példáját a Professzorok az Európai Magyarországiért Egyesületben találtuk meg. A harmadik típus, hogyha a felsőoktatók politikai párt részeként fejtik ki tevékenységüket, erre példa az MSZP Felsőoktatási Tagozata. S végül a negyedik típus, hogyha szakszervezetet hoznak létre, erre példa a Felsőoktatási Dolgozók Szakszervezete. A négy interjút e szervezetek vezetőivel készítettük, akik maguk is mindannyian vezető oktatók.

Náray-Szabó Gábor, a Professzorok Batthyány Körének elnöke

Educatio: Szeretném, ha röviden bemutatkozna, és elmondaná, hogy mikor és milyen módon jött létre a Professzorok Batthyány Köre.

Náray-Szabó Gábor: Vegyész egyetemi tanár vagyok, szerkezeti biológiával és gyógyszerkutatással foglalkoztam hosszú ideig, de most fokozatosan áttérek a humán tudományok területére miután a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának főigazgatója lettem másfél évvel ezelőtt. Csak egy mondat erejéig megjegyezném, hogy az információs szolgáltatás rendkívül gyorsan változó és igen nagy kihívásokat magában rejtő terület, ami engem rendkívül izgat.

A Professzorok Batthyány Köre 1995-ben alakult, én nem voltam az alapítók között. Néhány egyetemi tanár összejött annak érdekében, hogy időnként megfogalmazzák az általuk közösen vallott értékek alapján a magyar társadalom helyzetével kapcsolatos nézeteiket. Ez a társaság, akikhez én úgy 98/99 táján csatlakoztam, kezdetben laza baráti kör volt, mígnem 2002-ben egyik barátunk javaslatára egyesületté alakultunk, s így jobban, szervezeten és intenzívebben kezdtünk el dolgozni. A lényeg az, hogy mi, a Kör tagjai konzervatív értékek alapján állunk, közel áll hozzánk a keresztény-szociális eszme is, tehát gondolunk a leszakadókra. Bizonyos tekintetben liberálisnak is tekintem magamat,

és több tagtársamat is, ami azt jelenti, hogy nem akarunk mindenbe beleszólni, úgy gondoljuk, hogy az emberek egyéni szabadsága ugyancsak fontos érték. Talán úgy fogalmazhatnánk meg a legegyszerűbben, hogy szeretnénk, ha társadalmi felelősségvállalás, tudás és türelem jellemezné a tevékenységünket. S mivel mostanában a belpolitikai élet meglehetősen mozgalmassá vált, eléggé aktívak is vagyunk.

E: Mi volt a személyes motivációja arra, hogy belépjen az egyesületbe?

N-Sz. G.: Leginkább ezeknek az értékeknek a megnyilvánulása, valamint az az igény a részemről, hogy valamilyen formában a közéletben is részt vegyek. Úgy érzem, hogy sok baj van ma az országban, a magyar társadalommal különösen, s nem az a fajta ember vagyok, aki elbújik, közben bánatosan, a köldökét nézve panaszkodik, hanem próbálok tenni valamit és hatni. Az egyetemi tanár végül is kutató, tanít és próbál hatni is egy kicsit.

E: A PBK honlapjára kattintva már a bemutatkozó oldalon informálódhatunk a Kör alapvető céljáról. Idézem: „A Kör célja az, hogy a polgári értékrendet magukénak valló, ezen értékrend érvényesítéséért tenni akaró egyetemi tanárok közös munkájának keretét biztosítsa,…” Már a mondat retorikája is utal arra, amit az előbb Ön is kihangsúlyozott, hogy a Professzorok Batthyány Köre egy konzervatív értékrendű, a politikai térben a jobb oldalon elhelyezkedő civil szervezet. Hogyan egyeztethető ez össze az egyesület „függetlenségével”?

N-Sz. G.: Úgy, hogy nem fogadunk el pénzt. Éppen most volt egy ilyen eset: megkérdezték a Népszabadságtól, hogy állami pénzekben részesülünk-e vagy sem, amire az volt a válasz, hogy nem, kizárólag a tagdíjakból fedezzük a kiadásainkat.

E: Mit ért a PBK „polgári értékrend” alatt, hiszen ezt a kifejezést gyakran meglehetősen tág értelemben használják?

N-Sz. G.: Mi a konzervativizmust olyan tekintetben valljuk, hogy vannak bizonyos alapértékek, amelyekhez ragaszkodunk: pl. a közösséget mi az egyén elé helyezzük. Ez szemléleti különbség a liberálisokkal szemben. Vannak különböző racionális érveim is a szemléletmódunk alátámasztására, de végső soron ez hitvallás kérdése. Ugyanakkor mindez nem jelenti azt, hogy az egyéni kezdeményezéseket ne támogatónk maximálisan. Csak úgy megy előre a világ, ha mindig vannak fénylő csillagok, akik mindenféle közvélekedés ellenében tesznek valamit.

A változtatásokat óvatosan kezeljük. Ehhez hozzájárul nyilván az életkorunk is, mivel mi az idősebb generációhoz tartozunk, s mint általában az öregek, mi is megfontoltabbak vagyunk. Azonban most olyan a helyzet, annyira fergeteges felgyorsult a változás, olyan villámgyorsan avulnak el a dolgok, hogy ez már – véleményünk szerint – nagyon súlyos fenyegetést jelent. Különösen Magyarországon, ahol egy speciális kultúra virágzott, ami megvan még ma is. A nyelvünk más családba tartozik, mint a legtöbb európai nyelv. Ennek megfelelően speciális szint jelentünk az európai kultúrában, amelynek igenis részei vagyunk, már ezer éve, s ezt a speciális szintet meg is akarjuk tartani. A Batthyány Kör tagjai, akik talán sok mindenben eltérően gondolkodnak, abban biztosan egyetértenek, hogy a nemzeti létet meghatározónak tartják, és büszkéek a magyar nemzeti hagyományokra, a magyar kultúrára, annak felső szintű és népi részére egyaránt.

E: Miért éppen az első liberális miniszterelnök, gróf Batthyány Lajos lett a névadó?

N-Sz. G.: Ez a kérdés mostanában gyakrabban felmerül, mert Batthyány év van, őrá emlékezünk a legkülönbözőbb formában. A névválasztásnak több oka van. Egyrészt a habitusa olyan volt, hogy kompromisszumokkal igyekezett megtalálni a megoldásokat: a

szabadságharcosokhoz és a Habsburg-házhoz is igyekezett hű maradni. A kormányán belül voltak ugyan feszültségek, nézeteltérések, de ezek között mindig a kompromisszumot kereste, és sokszor sikerült is megtalálnia. Mikor azonban az élére álltak a dolgok, és ki kellett állnia a meggyőződése mellett, vállalta a halált. Mellékesen megjegyezném, hogy az is példaértékű a számunkra, hogy Batthyány kormányának szinte minden tagja történelmi személyiség lett Kossuthtól Széchenyin át Eötvösig.

E: A Professzorok Batthyány Köréhez bármilyen magyarországi vagy külföldi magyar egyetemi tanár csatlakozhat, három egyesületi tag ajánlásával. Ebből logikusan következik, hogy a szervezet a magyar származású, illetve magukat magyarnak valló külföldi professzorokkal valamifajta értékközösséget vállal, anélkül, hogy nemzetközi vagy akár uniós szervezetté szeretne válni, ugyanakkor kizárja soraiából nemcsak a külföldi nem magyar professzorokat, de azokat a magyar egyetemi oktatókat is, akik még nem érték el a professzori rangot. Milyen célból volt fontos ez a kétirányú megszorítás?

N-Sz. G.: Nem jó szó az, hogy „kizárja”, inkább azt mondanám, hogy mi egy olyan egyesületet hoztunk létre, amely professzorokból áll. A külföldiekkel kapcsolatban: ha valaki nem magyar anyanyelvű, nem magyar kötődésű, akkor nem is jelentkezik. Nem volt arra példa, hogy pl. egy angol professzor akart volna csatlakozni hozzánk, de ennek a Kör nemzeti irányultsága miatt nem is nagyon lenne értelme. A nem magyar anyanyelvűekkel másik síkon tudnánk együttműködni. Ha kibővítenénk a Kör létszámát, akkor nem biztos, hogy ennyire koncentráltan tudnánk megnyilatkozni, mert akkor már nem arról lenne szó, hogy a professzorok állnak ki valamiért, hanem csupán egy egyesület, amelyben van sok professzor. Ennek nem lenne akkora súlya. Ha megnézzük a közvéleménykutatásokban, hogy mely foglalkozási ágak élvezik a legnagyobb megbecsültséget, akkor az orvosok mellett az egyetemi tanárok vannak elől.

E: Tehát elsősorban a személyi tekintélyükön keresztül szeretnének hatást gyakorolni.

N-Sz. G.: Pontosan.

E: A külföldön élő magyar professzorok száma a Kör tagjai között meglepően alacsony. A 212 tagból összesen öt személyt sikerült felfedeznem, akik külföldön élő magyar professzorok. Közülük egy Temesváron, három Nyugat-Európa egy-egy nagyvárosában (Berlinben, Bergenben és Stockholmban) és egy oktató az Egyesült Államokban (Los Angelesben) dolgozik. Ez az adat azért volt számomra meglepő, mivel arra számítottam, hogy a szomszédos országok azon régióiból, ahol viszonylag jelentős magyar kisebbség él, sokkal több csatlakozó lesz.

N-Sz. G.: Ez érdekes. Megmondom őszintén, hogy erre nem nagyon figyeltem fel. Az az igazság, hogy nem folytunk toborzó kampányokat. Ha valaki jelentkezik, felfigyel a tevékenységünkre, érdekesnek tartja, örömmel vesszük a jelentkezését. De úgy látszik, hogy a külföldi magyar professzoroknak vannak más szervezeteik, a Magyar Professzorok Világtanácsa például, amellyel egyébként sok mindenben hasonló a tevékenységünk, s a határon túli egyetemi tanárok pl. ebben aktívak. De ha felvételre jelentkeznek, ezt örömmel vesszük.

E: A tagfelvételnél a három belső ajánlás egy szükséges, de nem elégséges feltétele, mert a jelölést követően az elnökségnek ki kell kérnie a teljes tagság véleményét, és annak figyelembevételével kell a döntést meghoznia. Volt már arra precedens, hogy valakit a tagság véleménye alapján nem vettek fel?

N-Sz. G.: Volt. Nagyon kevés, de volt.

E: És lehet azt tudni, hogy hány százalékos ellenvoks kellett hozzá? Vagy milyen módon született meg a döntés?

N-Sz. G.: Nem a vokok számán múltott. Egyetlen egy személy vagy talán két ember szólott, hogy nem stimmel valami, aztán megbeszéltük az ajánlókkal, és visszavonta az illető a jelentkezését.

E: Tehát nem a szavazatarányról van szó, hanem vannak bizonyos kritériumok, amelyeknek meg kell felelni ahhoz, hogy valaki taggá váljon.

N-Sz. G.: Igen.

E: És arra volt példa, hogy valakit kizártak a Körből vagy kivált?

N-Sz. G.: Nem, szerencsére nem. Volt olyan, hogy valaki kilépett. Olyan is van, hogy valaki „dezaktiválódik”, nem fizeti a tagdíjat, s akkor egy idő múlva azt mondja, hogy mégsem marad az egyesületben. Amikor átalakultunk baráti társaságból egyesületté, akkor is voltak olyanok, akik nem léptek át, s voltak többen, akik igen.

E: A Kör tagjai között feltűnően sok a természettudós illetve az orvos (a tagság 86%-a). Ön szerint ez mivel függ össze? Kevesebb a társadalomtudós a jobb oldalon, vagy kevésbé összeegyeztethető a társadalomkutatók körében, hogy professzori köntösben adjanak hangot politikai vagy ideológiai nézeteiknek?

N-Sz. G.: Érintette a problémát. Kettős oka van ennek. Egyrészt a jobboldali érzelem nem két nap alatt alakul ki. Valószínűleg a tagtársaink már ifjabb korukban is kötődtek a jobboldali vagy konzervatív gondolkodáshoz, az ilyenek pedig a Kádár-rendszerben a társadalomtudományban nem igen tudtak boldogulni. Máig nagyon nehéz áttörni, és megfelelő elismertséget szerezni ilyen felfogással. Hogy csak egy példát mondjak, vannak olyan nemzetközi folyóiratok, amelyek kinyilvánítják, hogy nekik milyen az irányultságuk, s ha valaki más irányultságú cikket küld be, akkor azt mondják, hogy ők nem ezzel foglalkoznak, tessék máshol próbálkozni. Tehát kettéválik nemzetközi szinten is nagyon sok szempontból a jobb- és a baloldal. Nehéz volt ezen áttörni. Egy-két történész, aki a középkorral foglalkozott, vagy nyelvészek, akik elvontabb témákról írtak, sikerrel jártak, de egy jobboldali gondolkodású politológus vagy közgazdász nagyon nehezen boldogult. Tehát: valóban kevesebb a konzervatív professzor a társadalomtudósok és a bölcsészek között. A másik dolog: még ma is úgy van, hogy a társadalomtudományban a pályázatoknál ez bizony számíthat, sokkal inkább, mint a természettudósoknál. Bár néha még én is kapok szemrehányásokat, de azt még soha nem tapasztaltam, hogy azért utasították volna el egy pályázatomat, mert a Batthyány Kör elnöke vagyok. A természettudományos folyóiratok, a nemzetközi tudományos közösség ilyen distinkciót nem tesz.

Mindebből azonban az is következik, hogy konzervatív oldalon a természettudósok kénytelenek nyilatkozni és véleményt formálni olyan kérdésekről is, amelyek elvileg a társadalomtudósok és a bölcsészek szakterületéhez tartoznának. Kapunk is érte támadást! Ha butaságot mondunk, azért vállaljuk a felelősséget, és bocsánatot kérünk, de általában utánanézzünk a dolgoknak, és nem szoktunk túl gyakran hibázni. Nyilatkozataink ugyanis nem szűken vett szakmai kérdésekről, hanem az egész társadalmat érintő problémákról szólnak, és ezekről mindenkinek lehet véleménye. Bárkinek szíve joga ezzel egyet nem érteni, szakszerűtlenséget azonban csak akkor vethetnek a szemünkre, ha ténybeli hibát vétünk.

E: Ha már a megnyilatkozásoknál tartunk. Hogyan születik meg egy-egy nyilatkozat? Mi a mechanizmusa a közös álláspontok kialakításának?

N-Sz. G.: Általában úgy szokott lenni, hogy először is kialakul egy helyzet, s az adott helyzetben a tagság egyik vagy másik tagja úgy érzi, hogy valamit tenni kellene. Akkor ír vagy az elnöknek vagy az elnökségből valakinek, hogy lépünk ki a nyilvánosság elé. Erre mi eldöntjük, hogy ki kell-e lépni, vagy nem kell kilépni. Nagyon gyakran nem szeretünk megnyilatkozni, mert az csökkenti a megnyilatkozások értékét, de ha úgy gondoljuk, hogy kell valamit tenni, akkor többféle lehetőség is van. Az egyik az, hogy megfogalmazunk egy nyilatkozatot. Évekkel ezelőtt ez volt a fő megnyilatkozási forma, de rájöttünk, hogy ezt a sajtó nem szereti, ezért erről fokozatosan letettünk. Most inkább konferenciákat szervezünk, éppen most volt egy az egészségüggyel kapcsolatban. Aztán van, aki újságcikket ír, van, aki tanulmányt ír, vagy a városában megszervez egy kisebb-nagyobb ankétot egy bizonyos témában, s aztán ajánlásokat készít. Meg kell mondanom őszintén, hogy a sajtó számít igazán: ami átmege a sajtón, az van, ami nem megy át a sajtón, az nincs.

E: Mielőtt egy konferenciát megszerveznének, vagy nyilatkozatot tennének, gondolom, van előtte még egy belső vita vagy egy egyeztetés arról, hogy egy adott kérdésben mi legyen az egyesület álláspontja.

N-Sz. G.: Kétségtelen, hogy ezeket a kérdéseket alaposan meg kell vitatni, de nagyon ritkán nyilatkozik meg a Professzorok Batthyány Köre mint egyesület. Gyakrabban nyilatkozik meg az elnökség, mert az elnökség tagjai között ezt könnyebb egyeztetni, és többször nyilatkozom meg én, mint elnök. S ha nem úgy nyilatkozom meg, ahogy kellett volna, akkor kapok a fejemre, s legközelebb jobban vigyázok.

E: Melyek voltak azok a nemzetközi közéleti kérdések, amelyekről a Kör kifejtette a véleményét?

N-Sz. G.: Hát, nemzetközi nem túl sok volt... Volt, ugyebár, bár az sem nemzetközi, a népszavazás, az állampolgársággal kapcsolatban, amikor nagyon erőteljesen felléptünk, nagyon keményen dolgoztunk a sikerért,... sajnos hiába... Erről lehetne hosszasan beszélni, mert ez nagyon nagy baj... De, kifejezetten nemzetközi vonatkozásban, nem igen nyilvánultunk meg.

E: Talán a Babes-Bolyai Egyetem ügyben...

N-Sz. G.: Hát igen, de az is magyar ügy volt. A határon túli magyar kérdéseket én nem tekintem nemzetközinek. Ide tartozik a Bolyai Egyetem, a népszavazás, s talán még volt egy, régebben, amikor Szabadkán akarták a színházat lebontani, s az ellen tiltakoztunk... De arról, hogy mondjuk, az iraki háborúban mi legyen, nem szoktunk nyilatkozni.

E: Általában milyen módon hozzák nyilvánosságra a Kör véleményét? Vannak fórumok, ahol rendszeresen megjelennek?

N-Sz. G.: Nincsenek. A dolog ad hoc, ha van egy konkrét ügy, amiben nyilatkozni szeretnénk, akkor próbálunk sajtót szerezni, s aztán vagy sikerül, vagy nem. Ha élesebben fogalmazunk, vagy tévedünk, akkor nagyobb a sajtó, és mondanak ránk mindenfélét.

E: Volt olyan kérdés, amelyben nem sikerült közös nevezőre jutni az elnökségen belül, s ezért inkább nem nyilatkoztak?

N-Sz. G.: Igen. Vannak olyan dolgok, amibe ha belemegy az ember, eleve vereségre van ítélve. Vannak gumicsontok, amelyeket elővesznek időnként a sajtóban, azokban a kérdésekben nem akarunk megnyilatkozni. Ilyenkor nem is mindig egyeznek a vélemények...

Meg kell mondanom őszintén, hogy például a felsőoktatás területét én ide sorolom, bár volt, hogy megnyilatkoztunk... Nem is lehetünk objektívek ezzel kapcsolatban, mert a saját egzisztenciánkról van szó, s ezért nem is feltétlenül hiteles, amit mondunk. Voltak felsőoktatással vagy kutatással kapcsolatos ankétjaink, amelyek nem is kaptak túlságosan nagy visszhangot, s nekem személy szerint nem is nagyon tetszettek, mert nem feleltek meg az én ízlésemnek. Mi nem szakszervezet vagyunk, akik kiállunk azért, hogy pl. Pécssett az egyetemi tanárokat ne nyugdíjazzák. Ha a barátaimról van szó, akkor persze azt mondom, hogy őket ne nyugdíjazzák, de ha az elveket nézem, akkor azt mondom, hogy ha nem is az egész világon, de Európában az egyetemi tanárok 65 éves korukban nyugdíjba mennek...

E: Van kapcsolatuk a liberális vagy szocialista elitcsoportok bármelyikével? Szerveztek valaha olyan vitafórumot, ahol az ellentétes oldal képviselői is jelen voltak?

N-Sz. G.: Igen, mégpedig a népszavazás után. A mi kezdeményezésünkre felvettük a kapcsolatot az MSZP Társadalompolitikai Tagozatával, mégpedig azért – s ez tőlem indult ki –, mert akkor, amikor ez kockázatos volt, ők kiálltak az „Igen” mellett. S mi úgy gondoltuk, hogy ezekkel az emberekkel nekünk meg kell ismerkednünk. Aztán megismerkedtünk, s egy nagyon sikeres ankétot tartottunk a népesedésről. Kiderült ott a konferencián, hogy nem volt olyan kérdés, amiben ne értettünk volna egyet teljes mértékben. A népesedési katasztrófa, ami a nyugdíjrendszer összeomlásával fog járni, a fiatal embereket, mint Önt is, kőkeményen érinti. Ha minden úgy marad, mint most, akkor összeomlik a nyugdíjrendszer és harminc év múlva nem lesz nyugdíj. Sok más kérdés is felmerült a konferencián... Szóval, az MSZP Társadalompolitikai Tagozatával azóta is tartjuk a kapcsolatot tiszteletben tartva egymás különbözőségét.

A Professzorok az Európai Magyarországért mozgalommal is kísérleteztünk, de nem sikerült közös rendezvényt összehozni. Mi szívesen kapcsolatba kerülnénk, szívesen megvitátnánk a dolgokat, de nem úgy, hogy egyetlen egy vélemény van, s azt kell mindenkinek aláírnia. Mi vitára gondoltunk... A liberálisokkal inkább egyenként a sajtón keresztül van kapcsolatunk. Éppen most volt egy derék vitám a Népszabadságban... Nem úgy kell tehát elképzelni, hogy a Professzorok Batthyány Köre egy hadtest, ami a tábornok intésére beindul, hanem a különböző tagjai különböző területeken lépnek föl, ott vitatkoznak, mindenki a saját véleményét mondja, s van úgy, hogy egymással is vitatkozunk, akár a sajtóban is.

E: Részt vesz a PBK a Fidesz-KDNP, vagy bármely másik párt oktatáspolitikai vagy tudománypolitikai programjának a kidolgozásában?

N-Sz. G.: Nem. Csináltunk egy Szent István-tervet, ami két éve volt. Azt akkoriban Orbán Viktor méltatta, és elég nagy nyilvánosságot kapott. Nem arra gondoltunk, hogy ebből egy pártprogram lesz, hanem arra gondoltunk, hogy akár több pártnak is muniációt szolgáltathat a programja kidolgozásához. Azzal teljes mértékben tisztában voltunk, és vagyunk ma is, hogy a Szent István-terv arra nem alkalmas, hogy pártprogrammá váljon. Vannak benne utópisztikus elképzelések, pl. az öko-szociális piacgazdaság, amiről mi hiszünk, hogy fog működni, de egy párt nem mondhatja, hogy ettől kezdve betiltom az autókat, és a környezetre koncentrálok, mert nem kap szavazatokat... De előbb-utóbb lehet, hogy ez mégis be fog következni, függetlenül attól, hogy a pártok mit mondanak.

E: Hogyan jellemezné a Kör kapcsolatát a Felsőoktatási Dolgozók Szakszervezetével, ill. a HÖÖK-kal? Voltak konkrét ügyek, amelyekben együttműködtek?

N-Sz. G.: Nem, nem volt... De, például Kiss Pap Lászlóval én személyesen jóban vagyok, már 15 éve ismerjük egymást, más körben ismerkedtünk meg. Ha bármi felmerül, előfordulhat, hogy közösen lépünk föl, bár eddig ilyen nem volt, mégis tudunk egymás működéséről. A HÖÖK-kal nincs kapcsolatunk, néhány fiatalemberrel előfordult, hogy volt valamilyen közös ügyünk, de formális kapcsolat nem jött létre.

E: A Kör egyesületi alapszabályában olvastam, hogy „az Egyesület élni kíván a civil szervezeteket megillető jogokkal (képviselő kuratóriumokban, egyeztető grémiumokban, stb.)”. Jelenleg milyen szervezetekben, grémiumokban vannak jelen?

N-Sz. G.: Majdnem sehol! Egyetlen egy tagunk van a civil szervezetek állami támogatásáról döntő bizottságban, de nekünk pénzt nem oszt, mert mi nem fogadunk el pénzt, viszont részt vesz a döntésekben arról, hogy mely szervezetek kapjanak pénzt, s megpróbál objektíven ítélni. Jelentkeztünk még rádió- és tv-kuratóriumokba, de nem húzták ki a nevünket a sorsolásnál...

E: A felsőoktatásban jelenleg mélyreható változások mennek végbe. Önök is kifejtették álláspontjukat az új felsőoktatási törvénnyel kapcsolatban, sőt, 2007 áprilisában alkotmánybíróági beadványt is készítettek. Kérem, foglalja össze olvasóink számára, hogy miért tartják az új felsőoktatási törvényt alkotmányos szempontból aggályosnak!

N-Sz. G.: Szeretném kihangsúlyozni, hogy csak a saját nevemben nyilatkozom. Korábban már mondtam, hogy vannak eltérések a tagok között, én közöttem és a többiek között is. Egy dologban közös a véleményünk: mindenki támogatta azt az alkotmánybíróági beadványt, amelyet Zlinszky János készített, s melynek az a lényege, hogy a tudományos kutatás szabadságát sérti, ha gazdasági törvényeknek vetik alá a felsőoktatást. Nem szabad korlátozni a tudományos kutatásokat gazdasági megfontolásból, kizárólag a minőséget szabad figyelembe venni. S ha ennek a kritériumnak megfelel, onnantól kezdve mindenki azt kutat, amit akar. Ezzel kapcsolatban találtunk a felsőoktatási törvényben olyan kitételeket, amelyek ezt az alkotmányos alapjogot sértenék. Az Alkotmánybíróóság most vette tárgysorozatba, szóval néhány hónapon belül talán lesz döntés.

E: Mondta, hogy nincs mindenben konszenzus a felsőoktatást illetően a Körön belül, de Önnek nyilván személyesen is nagyon sok tapasztalata van a felsőoktatásban zajló reformokról. Megosztaná ezt velünk?

N-Sz. G.: Tény az, hogy a felsőoktatás változtatásra szorul. De ez most már 15 éve zajlik. Ahhoz képest, ami a Kádár-rendszerben volt, biztos, hogy ma már a felsőoktatásban is sok mindent másképp kell csinálni. Csakhogy ez nagyon nehezen megy. Én türelmetlenebb voltam, s talán még most is az vagyok, gyorsabban szeretnék bizonyos változtatásokat, de be kell látnom, hogy a közeg olyan, amilyen, és befogadó közeg nélkül, tehát a résztvevők, a tanárok, a diákok és a személyzet többi része nélkül, nem lehet reformálni. Ha ráerőltetnek a felsőoktatásra bizonyos dolgokat, amelyek ellentétesek az érintettek felfogásával és érdekeivel, s ezért ellenkezést szülnek, akkor nem fog menni. Akkor csak zűrzavar lesz, mint ahogy most van, de eredmény az nem. A leglényegesebb változás, ami azért szépen lassan érvényesül, hogy az egyetem – s nem a főiskola (!) – a kutatásnak is színtere. Nem oktathat jól az egyetemen, aki nem kutat. Mégpedig azért nem, mert a tudomány rendkívül gyorsan változik. Az informatikában pl. néhány év alatt elavulnak az

ismeretek, de még az én szakterületemen is, ami egy kicsit lassabban változik, tíz év már aggastyán kornak számít egy-egy publikáció esetében. Ennek következtében nem tudja követni a változásokat a tanár, ha maga nem vesz részt bennük alkotó módon, nem olvassa a szakirodalmat, nem jár konferenciákra. Meg kell mondanom, hogy most már magam is kezdek távolodni ezektől a dolgoktól, s a legfrissebb eredményeket a diákjaim valószínűleg jobban tudják, mint én.

A másik dolog, hogy a Bolognai folyamat, a Bolognai Egyezmény, amit aláírt Magyarország is számos más európai országgal együtt, pozitívan értékelendő, úgy gondoljuk, hogy alapvetően jó, de nem szabad voluntarista módon, tehát igen rövid idő alatt kieroszakolni. S ezek közül egy konkrétum, amit most már látok pontosan (öt évvel ezelőtt, amikor a minisztériumban voltam, még erről másképp vélekedtem), hogy nem oldható meg a felsőoktatás területén a háromszakos oktatási forma. Az orvosoknál be sem vezették, a bölcsészeknél pedig meglehetősen furcsán néz ki, hogy valaki három évig tanul, aztán Arisztotelésznel abbahagyja, és Senecaról már nem is hall. A vegyészeknél érdekes módon még egészen jól megoldható, mert egy magasabban képzett laboránst tudnak kinevelni, de azért itt is vannak tárgyak, amelyeket az oktatási lánc legelején kell elsajátítani ahhoz, hogy a diák megértse a továbbiakat. Ennek megfelelően azt gondoljuk, hogy az lenne az optimális, ha elválnának az egyetemek és a főiskolák, pontosabban nem lenne kötelező a kettőt összeolvasztani, hanem külön működne egyetem is és főiskola is, s e két felsőoktatási út elválna már az érettségítől kezdve. Ettől függetlenül lehetne támogatni, és pozitív diszkriminációban részesíteni azokat a területeket, ahol a kettőt össze tudják olvasztani. De parancsszóra, mint ahogy most megy, a reform nem működik.

Egyszer már volt egy „rendrakás”, mégpedig többpárti konszenzussal a 90-es évek közepe táján, amit végül is a Fidesz-kormány fejezett be. Ez arra irányult, hogy csökkentsék a felsőoktatási intézmények számát, és ez jó volt. Nem volt több mint vagy 20 egyetem, és ugyanennyi főiskola, most meg az egyesített egyetemi és főiskolai rektori konferencia taglétszáma a korábbinak majdnem a kétszerese, 72 (!) Ez így nem megy! Azt értem, hogy minden vidéki város tudja, hogy nem virágozik fel a település, ha nincs ott valamiféle oktatás, lehetőleg felsőoktatás, tehát nagyon erősen lobbiznak az iskoláért. Ez az egyik érdek, de egy másik érdek az, hogy az intézményből kibocsátott szakemberek felkészültsége megfelelő legyen. Ez érdeke a nemzetgazdaságnak is, és érdeke az egyénnek is. A jelenlegi rendszerben azonban katasztrofális a felkészültség! Van néhány kiváló diák, mindig megvan az a 10–15%, akik maguktól is tanulnak, csak nem kell őket ebben zavarni, de a többi egyszerűen nem üti meg a mértéket.

E: Ennek a racionalizálásnak hajdanán azért az is eredménye lett, hogy nagyon különböző intézményeket integráltak egy mamutintézményé, minek következtében azóta is feszültségekkel terheltek az egyetemek.

N-Sz. G.: Igen, ez mindig így van. Kétségtelen, hogy amikor az egyetemeken a hatalmas pozíciók átrendeződnek, feszültségek vannak. Egy jó példát és egy rossz példát vennék elő abból a rendszerből: Szerintem a Szegedi Egyetem nagyon jól működik. Ott volt elég erő ahhoz, hogy összeolvassák az ottani felsőoktatási intézményeket, az orvosok a vegyészekkel, a fizikusok az informatikusokkal együttműködnek, s az egyetem a szó valódi értelmében egyetemleges intézmény, universitas, ahol a teljes tudományt áttekintve oktatnak és kutatnak. A másik egy kicsit furcsa volt, mert a gödöllői Szent István Egyetemhez tartozott a budapesti Kertészettudományi Kar, ahol nagyok voltak az ellentétek, a távolság

is nagy volt, egyáltalán Gödöllő a telephelyeket tekintve a fél országra kiterjedt..., s most átment ez a kar a közgazdaságtudományi irányultságú Corvinus Egyetemhez, ami képtelenség! Van egy látszólagos egyezség, de ez nem az egyetemmé válás felé mutat. Anno magam is szerettem volna, mint állampolgár, ha a Műegyetem és a Közgazdaságtudományi Egyetem egyesül, s mint hallottam, Andorka rektor úr is ezt szorgalmazta. Ezek térben is közel vannak egymáshoz, ami előnyös, de végül ezt a tervet állítólag a hallgatók akadályozták meg..., mert bizony tanulni kell a Műegyetemen. Az építészeknél az a mondás járja, hogy a gólyákat így fogadják a tanév első napján: „Van egy jó hírem. Már csak egyet kell aludni karácsonyig.” Miért? Mert egész éjszaka rajzolnak, és nincs idejük aludni. De ennek meg is van a jutalma, mert a műegyetemisták előtt – erről lehet olvasni a különböző sajtótermékekben – nagyon jó álláslehetőségek nyílnak meg. A Műegyetem egyébként továbblépett, mivel tudták, hogy közgazdaságtan nélkül a mérnöki munka nem ér sokat, ezért kialakítottak egy saját kart.

E: Már csak egy záró kérdésem lenne. Ön, mint a Professzorok Batthyányi Körének elnöke mit könyvelne el a következő pár évben sikerként?

N-Sz. G.: Én sikerként könyvelném el, s van is erre esély, ha az egyetemek és a főiskolák olyan értelemben különválnának, ahogy azt az előbb mondtam. Az egyetemen a kutatás meghatározó lenne, ahogy a minőség is. Erre vannak jó példák, például a saját egyetemünkön, a saját kémiai intézetemben, ahol van egy értékelési rendszer, mely igen sokféle szempontból értékeli az egyént, és kialakul egy rangsor. Ha valaki a rangsor végén találja magát, akkor elkezdhet bizonyítani. Bizonyos mértékű versenyre szükség van az egyetemi oktatók között is, mert erről szól a kutatás. Ha ezt elfogadnák szélesebb körben, akkor ezt sikernek ítélném meg. Ebben az irányban optimista vagyok, mert vannak bizonyos lépések. Türelem kell hozzá, és tisztesség. Ha valaki csal, akkor torzítja a versenyt. Erre nagyon figyelnie kell az egyetem vezetőségének, és minden szinten, kormányzati szinten is ügyelni kell arra, hogy a versenyt tisztességesen szervezzék. A következő pedig, hogy lássa be a Magyarországon igen befolyásos pénzvilág, hogy a felsőoktatás és a kutatás, mint a felsőoktatás része, és persze az akadémiai kutatás is, stratégiai ágazat. Itt nem szociális kiadásról, netán pazarlásról van szó, hanem befektetésről. Ez nem egy vagy két év alatt hoz hasznot, hanem húsz év alatt, de hosszú távú befektetés nélkül nincs jövő. Ha a rendszerváltás idején hozzáfogtunk volna ehhez kökeményen, akkor már jönnének az eredmények. Így is van már egy néhány: itt van az Ericson fejlesztő központja, most épített a francia tulajdonú EGIS gyógyszervállalat egy új kutatási központot. Magyarország nagyon jól áll a kutatások tekintetében az újonnan csatlakozott országok között. Csak egy adat erre vonatkozólag: egy nagyon éles pályázat van éppen folyamatban több mint 9000 uniós fiatal kutató jelentkezéssel. A pályázatok mindössze öt százaléka mehetett tovább a második fordulóra. Ebből a kb. 400-ból harminc az újonnan csatlakozott országokból jött, s ebből a harmincből tizenhat magyar pályázó volt. Tehát még most is nagyon jó a tudományos potenciálunk, és nem hiszem, hogy máshol, mint az innováció területén komoly esélyünk lenne arra, hogy nemzetközi szinten labdába rúgjunk. De ha állandóan elveszik a pénzt, és elbizonytalanítják a fiatalokat, akkor ez le fog romlani. Sajnos a még mindig versenyképes gyógyszerkutatás területén már látok jeleket, hogy csökken ez a bizonyos potenciál. Tehát azt szeretném látni, ha a felsőoktatás és kutatás, a felsőoktatás és az innováció egysége megerősödne, és konszenzus uralkodna az országban arról, hogy ezzel kapcsolatban maximális támogatásra van szükség.